

אין חדש תחת השמש

הכתבה ב"העולם הזה" 29.6.1950
דוברצה"ל איים

האם גיוס הכנות מיותר?

האם גיוס הכנות מיותר? שאלה זו עולה על הדעת של רבים מהקוראים. הנה ננסה להשיב עליה. ראשית, נראה לנו שגיוס הכנות הוא צעד נחוץ ונכונ. השאלה היא לא האם גיוס הכנות מיותר, אלא האם הוא מועיל. לדעתנו, הוא מועיל מאוד. הוא מאפשר לנו להכין את עצמנו למתקפת האויב. הוא מאפשר לנו להכין את עצמנו למתקפת האויב. הוא מאפשר לנו להכין את עצמנו למתקפת האויב.

הכתבת על שרות-הנשים, המתפרסמת בגיליון זה, מוכיחה נשכחות. הנושא קשור באחד האירועים הראשונים והמסעירים ביותר בתולדות העולם הזה.

באפריל 1950 קיבלתי לדי את הנושא הזה. הגיליון הראשון בעריכתי נשא את המיספר 651.

הבאתי אתי מערכת חדשה, שרוב חברה באו ישר מן הצבא. אחד הנושאים שניגדו לנגד עינינו היה הביחוש המשותף שבגיוס-הכנות של הכנות הדי חס אל החיילות. לכן ניגשנו מייד לביקורת הנושא, הגענו למסקנה שאין מקום לגיוס-הכנות זה. התגבשה הצעה דומה לזו המוצעת בגיליון הזה (ראו הודו).

כמיסגרת החקירה פנה העולם הזה, כמוכן, גם ללישכת דוברצה"ל. היה זה אז מוסד חדש, ובראשו עמד משה (מושי) פרלמן, אדם בעל רקע אנגלי-סכסי, שהיה מקורב מאוד לשלטון.

כאשר שמע כמה אנחנו עוסקים, טיפנו וביקש להיפגש אתי. נפגשנו במלון ריץ ברחוב הירקון בתל-אביב. הוא ניסה לשכנע אותי כי אין ממש בטענתנו. כשאמרתי לו שלא השתכנעתי, עבר לסיגנון אחר. הוא איים עלי, בצורה פשוטה ומפורשת, שאם נפרסת את הכתבה, יטיל עלינו צה"ל חרם מוחלט.

איום זה הרגין אותנו יותר מכל. בשבילנו, אז, צה"ל לא היה גוף זר. היינו חיילים קרביים, והאמנו שאנחנו בעלי צה"ל. בעינינו היו מושי פרלמן ודומיו ג'נרלים שתפסו טרמפ עלינו. פירסמנו את הכתבה. היא הופיעה תחת הכותרת "האם גיוס הכנות מיותר?" בגיליון שנשא את המיספר 662, ביום 29 ביוני 1950.

התוצאות היו מיידידות. הרמטכ"ל ייגאל דיין אכן הטיל עלינו חרם, כמוכבט. צה"ל, שהיה מזמין עד אז כמות ניכרת של גיליונות העולם הזה מדי שבוע, ביטל את ההזמנה — והיא לא חודשה עד עצם היום הזה. להעולם הזה לא ניתנה הזכות למנות כתב צבאי מואמן, ועל כך התנהלה רבות הימים מיספס תקימי חשוב

זור להם או לעבוד איתם, מפני שלא הוכשרתו לעבודה זו, שהיתה מאוד מיקצועית.

ב"10 כבוקר הייתי מתייצבת כשרק תמיד, באופן קבוע, בצהריים, אכלתי בחדר-האוכל, אחר-כך נחתי בחדר שלי, במגוריה-הכנות. אחר-הצהריים שוב פיספוסים עם חיילים, שיחות-טלפון לחברותי בכל רחבי הארץ. בערב: שוב חדר-אוכל, צפייה בסרטים וקריאת ספרים. כמה עברו שלושה חודשים. בית-מלון נחמד, בחינם, אבל למה עלי חשבון המדינה?

בשני תפקידי האחרים הייתי נחוצה מאוד, ועל כן יעלה וחרוצה. באחד עברתי שמונה שעות ביום, בחריצות רבה. המשימה שביצעתי היתה חשובה, שפיקוד עלי הרגישו זאת לעיתים קרובות, ועברה שתרמה גם למצב-רוח וגם להגברת התפוקה. כתפקיד האחר עברתי מהבוקר עד הערב, בכל יום, לפעמים גם בלילות. העבודה רדשה מיומנות מיקצועית, שאותה רכשתי במקום, תוך כדי עבודתה.

הן מבחינה הצבא והן לתועלת האישית, זו היתה התקופה היפה ביותר שלי בצבא. נהנית שהחיילות שעימן שוחחתי הן מידגם מייצג. וכי מדוע שלא יהיו? אם כך, התמונה עגומה מאוד.

ביקור בחזית

בין 76,500 בנייה-נוער שהגיעו לגיל 18 ב"1987, מחציתם, סביב 38,250 נערות: שליש אינן מתגייסות. כלומר: 25,500 התגייסו לצה"ל, האם מחציתן, 12,250 חיילות, מוכבטלות, מיותרות, משמשות כקישוט חינני או כמשטרות חסרות כוח ועמדה? ושוב אל"מ רבורה תומר, אי קוד

אלי"מ (מיל) תומר
הזקנים יצאו, ואני נשארת מאחורי

נ"רית (קצינת-חיראית). בראיון ל"במחנה, ב"1973: בתוקף תפקידי הקודם הייתי צריכה לארגן פעם סיוור של ועדת-הכספים בכנסת לאורך התעלה, במילחמת-ההתשה. זהו אירגון מסובך למדי, הורש טיפול רב בהרבה מאוד שאלות. בקיצור, עבודה מפרכת. וכאשר שר טוסיסוף גמתי במול טוב והסיוור יצא, אז מה? חברי ועדת-הכספים יצאו לסיוור ואני נשארת מאחור. בכוח הוראתה של הרמטכ"ל, אשר אסרה על הימצאות חיילות בקו."

סיוור מדהים, הממחיש הן את יחס הצבא לנשים והן את יחסן לעצמן. תומר, קצינה בדרגה גבוהה, לא מחתה. היא חיילת ותוקה ועתירת-ניסיון, נש ארה בבית. חברי-כנסת, חלקם זקנים שמונה שנים רבות לא ראו רובה, יצאו לסיוור.

נתיבה בניהודה סבורה כי כך זה תמיד בחברה האנושית. נשים זוכות בשיתוף מלא רק בשעת-חירום, כשאין די גברים, והמשק זקוק לכל יד עובדת במצב רגיל, כשיש מיספר מספיק של גברים, הם התופסים את כל המישרות הטובות, המעניינות.

בניהודה מספרת כי לפני כמה שנים ביקרה בארץ קצינה אמריקאית, שלח (המשך בעמוד 37)

יארגן את העבודה בצורה שתאפשר פיריון מכסימלי (במקום פיריון-העבר דה הירוד, שהוא בלתי-נמנע במישטר הצבאי) — ויעמוד כולו תחת פיקוד של נשים. התרשמתי מאוד מיחס החיובי של רוב המדריכות בח"ן. בנות 17 ו-18 אלה חדרות רצון טוב. אין לרובן כל נטיה להיות "מפלצות". אולם כל רצונן הטוב לא יועיל בתנאים הנתונים. שרות-נשים בעל מוראל כללי גבוה היה מחזיר למדריכות אלה את האפק שרות להנך את הטריוניות בתנאים טיביים.

קלאית. למעלה מ-90% מכל המגוייגות סות רוצות להיות פקידות במישרים הקרובים לבית. ואשר לפיריון-העבודה — הרי אין זה סוד שהוא ירוד בהרבה מזה של העובדות האורחיות. האם היה המצב מוכרח להיות כך? בוודאי שלא. לוא היתה תקופת-השרות מתקבלת על הדעת — לוא היתה, אחת — חצי שנה, או לכל היותר שנה אחת — יכול הצבא לקלוט את כל חיילות-הגיוס, הרוח הכללית היתה מתרוממת, ואפשר היה לחסל את מגיפת ההשתמטות, שמקורה בהרגשת העוול.

אולם לא רק תקופת-השרות גורמת להתמרמרות. שום אדם אינו מתאים את עצמו בנקל למישטר צבאי בימיי שלום. לגבי הכנות המורה הבעיית שבעתיים. קבלת-הפנים הראשונה במינה — גזיות השערות — היא טראגדיה לרבות. העבודה שאין הן עוזבות את המחנה במשך חודש ימים, שאין כל מגע חברתי עם בחורים, כל מיסטר ההצדעות ושאר הטכסיס

לפני 38 שנים הציע "העולם הזה" הצעה דומה: לבטל את גיוס-החובה של הבנות. החוצאות היו קיצוניות.

כמה זה עולה? בכל הוויכוחים על הצבא נשכחה, כדרך-כלל, נקודה בעלת חשיבות מכרעת: כמה זה עולה? אסור לנו לפרסם כמה עולה לצבא כל מגוייסת. אולם לא אגלה סוד אם אומר שסכום זה עולה על המשכורת המקובלת של פקידה, אחות או טלפוניסטית במשק האורחי. לוא היה הצבא מקים שרות-נשים שחברותיו תקבלנה משכורת רגילה תמורת עבודתן ותחיינה את חייהן הפרטיים — היו ההוצאות יורדות למחציתן ופיריון העבודה הכללי בשרות-הצבא היה עולה פי שניים או שלושה. אין זה ויכוח מופשט. עשרה פועלים משלמים מס-הכנסה כדי לשלם את הוצאות-המחיה של חיילת אחת. שאלה גדולה היא אם לא היה כדאי יותר לצבא להשקיע כסף זה בקניית ציור כבד.

הצבא זקוק למיספר מסוים של בנות לתפקידים מיוחדים: פקידות, חובשות, קשריות, מקפלות-מיצנחים. האם לצדן רך זה יש צורך ב"צבאניקים"? מרוע לא יהיה לבנות שרות-נשים כדוגמת השרות הקיים באנגליה ובאמריקה — שרות ללא כל בולשיט צבאי? מרוע יש להלביש את הבנות מדי חאקי צבאיים, במקום לתת להן תילבושת אחידה נאה ונשית (למשל כתיילבושת המארחות של אר"נ)? במקום לשחק בצבא, מוטב היה להקים שרות-נשים שיאפשר לחברותיו חיים פרטיים רחבים ככל האפשר, יתן להן חינוך יסודי במקצועות החיוניים,

רות האינסטיגנטיות ביותר, מסבירה סרו לוא אתיאס, צפון-אפריקאית חינונית בעלת עניינת-כלת, אירכילית במיקצועה האורחי. חוק מגדוהך. לפני חודשים אחדים החליטה הכנסת להאריך את שרות הבנות לשנתיים. איש מן הצעירים לא טרח לשאול אם אמנם זקוק הצבא למיספר כה רב של בנות, ואם כדאי לבזבז על גיוס זה את האמצעים המיועדים לחינוך הצבא, ואם אין לספק את הצרכים המעשיים בצורה זולה יותר. חוק זה, ממש כחוק-חינוך-החובה נתקבל מטעמים דמוגויים, בלי כל חשבון מוחשי. האמת הפשוטה היא שרק חלק מהבנות החייבות-גיוס גוייסו. השאר השתמשו באמתלה של "מצפון דתי" או זכו לרחיה". מרוע: אין בהן צורך. התוצאה היא עוול משווע. חלק של החייבות-גיוס (ובניהן דרוק המשכ"ל לוח: אחיות, סטודנטיות, סמינריות, סיות, שהציבור זקוק להם בשטחים חיוניים אחרים) שהינת חיבות לשרת שנתיים — בעוד שחלק של הבנות לא שרתנה כלל. יתר על כן — שרות-השנתיים הורס כל התלהבות של הבנות. אף אחת מן הבנות אינה רוצה לעבוד עבודה

בבית-המיספס העליון. באופן רישמי נותק כל מגע איתנו. זה לא הפריע לנו, מפני שהיו לנו תמיד הרבה ידידים בצמרת צה"ל, ואי לה קיימו עימנו יחסים טובים, אם כי לעיתים סמויים. המידע שלנו על עניינים צבאיים היה, לעיתים קרובות, טוב מן המידע של העיתונים המימי-סדיים, שהיו להם כתבים צבאיים ריש-מיים. הטענה הרישמית של דוברצה"ל היתה אז כי "בימינו" לא התמונה הפרת תחת הכתבה, שזולמה במישרד צבאי כיפו, ושבה נראית חיילת כשהיא מסרקת את שערותיה. היתה זאת טעי-נת-כזב. יתכן שהחיילת עצמה טענה כך, כדי להיחלץ מן העונש שהיה צפוי לה אילו התגלה כי שיתפה פעולה עם השבועון הנוראי. (כשצילמנו השבוע חיליות, דאגנו להסתיר את פניהן, אין כמו הנסיון).

החרם פגע בנו, כמוכן, מבחינה כל-כלית. אך הרבה יותר גרועה היתה הפגיעה במדינה. בגלל החרם עלינו והשפעתו על עיתוני-המיסד הוקפא הורר כוח על גיוס-הבנות, וכמשך 40 שנה לא התנהל אף ריזן רציני אחד על נושא חשוב זה, הנוגע לחייהן של מאות אלפי